

הרב אברהם שושנה הרב יהודה אמיתי שושנה

מכון אופק
אוצר החכמה

פירוש רבינו אברהם מן ההר - חולין

להלן אנו מפרסמים קטעים מפירוש רבינו אברהם מן ההר על מסכת חולין הנוגעים לענייני ברכות לכבודם של חברי בית המדרש ולומדי הכוללים המסתופפים בבית שמגדלין בו תורה ותפילה 'בית מאורות' בעיר עוז רכסים. יהי רצון שיתרבה גבולם ותעלה מעלתם בעסק התורה.

פירוש רבינו אברהם מן ההר נתגלה על ידי מלפני שנים רבות, ובס"ד זכינו לזהות אותו ולחבר את חלקיו שהיו מפוזרים בשתי ספריות ברחבי העולם. זהו חיבור גדול המפיק תורה מפוארה מן אל זן, כדרכו של רבינו אברהם מן ההר שהיה מגדולי דורו, שרבינו מנחם המאירי היה שוטח לפניו את שאלותיו בענייני הלכה. וידועה עוד מעלה גדולה לפירושו של רבינו אברהם מן ההר על הש"ס, ששם לו למטרה לפרש את פסקיו של הנשר הגדול רבינו הרמב"ם כפי שהם עולים מפירוש הסוגיות. וכמעשהו בשאר חיבוריו על הש"ס כך דרכו גם בפירושו הגדול על מסכת חולין. ולא עוד אלא שרבינו צירף חיבור מיוחד לפירושו על מסכת חולין המוקדש כולו לדיני נטילת ידים, בו פירש את המשניות, את הסוגיות בחולין ואת פסקי הרמב"ם בהלכות נטילת ידים.

על כתב היד וכל מה שמכיל נכתוב בע"ה במבוא לחיבור, ושם נביא את ההוכחות הברורות לכך שהחיבור הזה הוא לרבינו אברהם מן ההר, ונביא את כל הראשונים המצטטים ממנו בשמו. הספר גדול ויחזיק שני כרכים, ובעתיד הקרוב נפרסם כך ראשון ממנו בס"ד.

פירוש רבינו מן ההר חולין פרק ו (כיסוי הדם) דפים פו, פז

[פו, א] **חייב לכסות.** הרואה,^א כדתנן^ב שחט ולא כסהו וראהו אחר חייב לכסות,

א. רבינו גורס בגירסת הספרים שלנו: 'חייב לכסות', בלשון יחיד, ומפרש הרואה חייב לכסות. אבל רש"י ד"ה ואחרים פירש אותן אחרים (שראו אותו) חייבין לחסות, ומשמע שגורס: 'חייבין לכסות', בלשון רבים. וכ"ה בכתבי יד של המשנה והגמרא ובראשונים (ר"י מלוניל, בה"ג, שאילתות, רי"ף, ועוד), והלשון עולה על האחרים 'הרואים אותם'. והיה מקום לפרש המכוון בגירסא זו שהחיוב הראשון לכסות דם זה הוא העומדים על שחיטת החש"ו, היות ועל ידם מתכשרת השחיטה. אך עיין בספר אמרי בינה ד"ה חש"ו ששחטו שכתב שלא התכוון רש"י אלא לשלול המובן בלשון 'חייבין' ופטורין שמוסב על החש"ו, ולזה פירש 'אותן אחרים חייבין לכסות'. והפירוש מוכרח שהרי רש"י סמך את פירושו למה ששנינו לקמן פז, א: 'שחט ולא כיסהו וראהו אחר חייב לכסות'. והיינו שמדין הרואה דעלמא חייבין לכסות. וכן יש לדייק משו"ע י"ד סי' כח סי"ז שלא הביא רק דין הסיפא: 'בינן לבין

הרב אברהם שושנה

והני לאו בני דעה נינהו הילכך אותו אחד הרואה חייב לכסות.²

פטור מלכסות. ור' מאיר קתני לה, ואע"ג דסביר' ליה שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה,³ שחיטת הני לאו שחיטה היא כלל והוי כנתנבלה בידו, כדמפר' בגמ' דר' מאיר מחייב בה משום נבלה.

וכן לענין אותו ואת בנו וכו' ר' מאיר מתיר (לשחוט) [לשחוט] אחריהם. אע"ג דסבירא ליה⁴ שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, מותר לשחוט אחריהם, דלאו שחיטה היא כלל דהא משוי לה נבילה.

וחכמים אומרי' דשחיטתן של חרש שוטה וקטן לאו ודאי נבילה היא, אלא ספק שמא שחטו כראוי ואסור לשחוט אחריהם אותו ואת בנו, ושמא לא שחטו כראוי ואסור באכילה.

ומודים שאינו סופג. דספק הוא כדפרישנא.⁵ ואע"ג דשנאה ר' להא פלוגת' בלשון חכמים בהא הלכה כר' מאיר, דהא מסקי' בגמ'⁶ דבהא הורה באחרונה כר' מאיר, ובתחלה הורה כרבנן ומשום הכי שנאה בלשון חכמים ולבסוף חזר בו והורה כר' מאיר, פי' ולשון המשנה ששנאה בלשון חכמים לא זו ממקומו.

מאי⁷ איריא רוב אפילו מיעוט נמי ...⁸

[ואיתרע ליה רובא. וקשה:] אפי' איתרע רובא מאי הוי והא {אישתאר} ביה מעוט ור' מאיר {חייש למיעוט}. וי"ל דסבירא ליה השתא דקסבר ר' מאיר {רוב} א וחזקה

עצמן פטור מלכסות, ושם בסעיף ח הביא עיקר דין שאם לא כיסה השוחט וראהו אחר חייב **אוצר החכמה** לכסות, ואילו דין הרישא: 'חשיו ששחטו ואחרים רואין אותם חייבי לכסות' לא הביא. ואם היה דין העומדים על גביהם דין מיוחד היה מביא אותו להלכה.

ב. להלן פו, א.

ג. היינו כפי שפירש ר"מ המאירי: 'חרש שוטה וקטן ששחטו אם אחרים רואין אותם הואיל ושחיטתם כשרה בכך חייבים אותם האחרים לכסות הואיל ואין לאלו דעת לכסות'. והוסיף: 'ואם כסו הם יראה לי שנפקעה מצות כסוי ואפי' חזר ונתגלה, ואין מדמין אותה לכסתו הרוח (להלן פו, א). והאחרונים דנו בבשחית קטן כשאחרים רואים אותו אם יכול הקטן לכסות, עיין בתפארת יעקב כאן, בשו"ת מהר"ם שיק י"ד סי' לו, בשמלה חדשה סי' כח סכ"א, בתבואות שור שם סק"ד, בדרכי תשובה י"ד שם ס"ק סב, ועוד.

ד. לעיל פה, א.

ה. לעיל שם.

ו. רש"י פירש מטעם דהתראת ספק היא, ורבינו שינה ופירש מטעם שאין לחייב מלקות על ספק עבירה. וקשה למה נקט רש"י מטעם שהיא התראת ספק, והלא אף אם התראת ספק שמה התראה אין לחייב מלקות על הספק. ובמסורת הש"ס תיקנו לשון רש"י לגרוס 'דעבירת ספק היא' במקום 'דהתראת ספק היא'. אך עיין ברש"י לעיל פ, א ד"ה בתייש שגם שם נקט הטעם משום התראת ספק. ועיין בספרנו לעיל שם ד"ה בתייש הבא על הצביה ובמ"ש בהערה 10 שם.

ז. להלן בע"ב.

ח. כל הדיבורים מכאן עד סוף ד"ה והקשה ר"ת, נכתבו בבשולי דפי כתיב, והקפנו אותם בסוגריים מעוינים. וכנראה אינם מרבינו בעל החיבור אלא נוספו ממקורות אחרים.

ט. דיבור זה נכתב בשוליים העליונים של דף כתיב ומכיל שלש שורות ארוכות, אלא שברובו קשה לקריאה.

י. המקומות האלו מחוקים בכתב, והשלמנו אותם מסברא, וסימנו אותם בסוגריים מסולסלים.

באורים
כבודו
השם

חזקה עדיפא, ^א וסמוך מיעוט' לחזקה {ו} אתרע ליה רובא והוי מיעוט' דמיעוטא ולא חייש ר' מאיר. והיינו דקא משני ליה ^ב אם אמרו ספק טומאה, פי' דלעולם לא אמרי' דסבירא ליה דחזקה עדיף דכי הדדי נינהו, ^ג ומ"ה לא חייש למיעוטא משום דספק טומאה וכו'.

מפני שדרכו של תינוק לטפח. פרש"י ז"ל לטפח בשרצים. ^ד

והקשה ^ה ר"ת ז"ל ^ו על מה שפי' רש"י ז"ל רוב תינוקות מטפחין בשרצים, אם איתא דתינוק הוי ספק טמא אמאי נקט בצד העיסה לפלגו נמי אפי' אי חזי שנגע בעיסה. לפיכך פי' ר"ת ז"ל רוב תינוקות מטפחין בעיסה, דליכא ספקא דתינוק הוי טמא, שהרי בעוד שאמו היתה נדה היה יונק ^ז ומקבל ממנה טומאה, אבל הספק הוא אם נגע בעיסה אם לאו, והבצק שהוא בידו אינו ידוע אם נטלו מן העסה אם לאו. ^ח ומאי דקש' לפר"ש ז"ל לא קשיא, דמ"ה נקט בצד העיסה דכיון שהוא בצד העיסה ודאי נגע. אי נמי אתא לאשמועי' דרבנן סברי דאע"ג דלא ידעי' אם נגע בעסה אם לאו אפי' הכי מטמאין דודאי נגע. וכי תימא לפלגו דמיירי בודאי שנגע ולהודיעך כחו דר' מאיר והוי כח דהתירא ועדיף. וי"ל דלא אמרי' כח דהתירא עדיף גבי טומאה וטהרה. ואית לן למימ' לפרש"י דמיירי דתינוק טבל, דאם לא טבל תיפוק לי' דודאי הוא טמא.

אוצר החכמה

[פו, ב] מאי טעמ' דר' מאיר קא סבר וכו' סמוך מעוט' לחזקה ואתרע ליה רובא. ואידך הוי מעוטא דמעוטא, ^א כדאמרי' לעיל. ^ב ואע"ג דחזי' דחייש ר' מאיר בעלמא למיעוטא אע"ג דליכא חזקה בהדיה, ה"מ כגון קטן וקטנה, ^ג אבל לקולא לא חייש אלא היכא דאיכא חזקה בהדיה. ורבנן דמטמאי לעיסה אזלי לטעמיהו דלא חיישי למיעוטא, ומיעוטא כמאן דליתיה הוא ורובא וחזקה רובא עדיף.

יא. בצירוף המיעוט.

יב. להלן בגמרא ריש ע"ב.

יג. כמבואר להלן בד"ה מאי טעמא דהוי פלגא ופלגא.

יד. לשון רש"י: 'שדרכו לטפח ידיו באשפות ששרצים מצויים שם', ועיין בדיבור הבא.

טו. דיבור זה כתוב בגליון כתה"י אחרי הדיבור הבא, והעברנוהו כאן למקומו.

טז. מקורו בספר הישר, חלק החידושים, סימן קס, והובא בתוס' קידושין פ, א ד"ה שדרכו.

יז. שם.

יח. בספר הישר שם, בתוס' כאן ד"ה רוב תינוקות ובתוס' קידושין שם.

יט. התוס' כתבו עפ"י התוספתא טהרות פ"ג ה"ה [ה"ח] משום שנשים נדות מגנפות ומניקות אותן.

כ. ע"כ דברי ר"ת במקורות הנ"ל.

כא. בא לפרש שלר' מאיר לא סגיא בהא דאיתרע ליה רובא, שהרי אף אם אינו רוב מ"מ ר' מאיר חייש למיעוטא, ולפיכך פירש שכשאומרים סמוך מיעוטא לחזקה נעשה הרוב כמיעוטא דמיעוטא שאף ר' מאיר אינו חושש לו.

כב. בד"ה ואיתרע ליה רובא, עי"ש.

כג. ביבמות סא, ב, קטן וקטנה אין מיכמין לר' מאיר דחייש למיעוטא שמא ימצאו סריס או איילונית, והיינו לחומרא.

הרב אברהם שושנה

וא"ת הכא אמרי' דכי סמכי' מעוטא לחזקה אתרע ליה רובא והוי מעוט, ובמסכת יבמות^{כז} חזי' דלא הוי אלא פלגא ופלגא.^{כח} וא"ל [ואיכא למימר] דהכי הוא כדהתם דלא הוי אלא פלגא ופלגא,^{כז} והיינו טעמ' דמטהר ר' מאיר משום דאין בו דעת לישאל, וספק טומאה ברשות היחיד כי אמרי' דטמא ה"מ בשיש בו דעת לישאל.^{כז} ואע"ג דאמרי' במסכת קדושין^{כח} שני דברים אין בהם דעת לישאל ועשאו כמי שיש בהם דעת לישאל ואלו הם תינוק ועוד אחרת, ההיא אליבא דרבנן אתיא,^{כט} והכא מ"ה מטמאין,^ל דכיון שיש בו דעת לשאל הוי מעוט כמאן דליתיה ורובא וחזקה רובא עדיף.^{לא} אבל ר' מאיר סבר דכיון דאין בו דעת לישאל חזקה עדיף מרובא ואתרע ליה רובא והוי מעוטא דמעוטא ולא הוי פלגא ופלגא.^{לב}

ומשני אם אמרו וכו'. פי' לעולם לא אמרי' דחזקה עדיף מרובא והמעוט הוה ליה מעוט' דמעוט', דלעולם פלגא ופלגא הוא, והיינו טעמא דמטהר ר' מאיר דמכיון דאין בו דעת לישאל ספק טומאה להקל, אבל ספק אסורא להחמיר וחיישי' למעוט מתוקנין, ולהכי איצטריך ליה למימ' הואיל ורוב מעשיהן מקולקלין וכו'.^{לב}

מודה ר' יהודה וכו'. כלומ' אע"ג דמחייב לכסות דם החיה קודם שישחוט העוף, אינו מברך כשחוזר ושוחט העופות ברכה על השחיטה פעם אחרת, ^{לד} שהרי נפטר

העוף

כז. קיט, א.

כח. וכן הקשו התוס' כאן ד"ה סמוך, ולעיל ט, ב ד"ה התם. ועי' בתוס' ותוס' הרא"ש קידושין פ, א ד"ה סמוך, בחידושי הריטב"א שם ד"ה והיונן בה, ועוד.

כט. וא"כ קשה שהוא ספק טומאה ברה"י שספקו טמא ולמה מטהר ר' מאיר.

לז. כמבואר בסוטה כח, ב דלא גמרינן מסוטה שספק טומאה ברה"י ספיקו טמא אלא ביש בו דעת לישאל דומיא דסוטה, וכיון שהתינוק אין בו דעת לישאל לא גמרינן מסוטה וטהור מספק.

כח. דף פ, א.

לט. נראה שהכוונה בזה היא שלמרות שלא מצינו בשום מקום שנחלקו בזה ר' מאיר וחכמים, יש לפרש המכוון בקושיית הגמרא שמכאן מוכח שבדבר זה עצמו גופא נחלקו ר' מאיר וחכמים אם עשו את התינוק כיש בו דעת לישאל, שמכיון שחכמים מטמאים משמע שנקטו שעשאוהו כיש בו דעת לישאל, ולפיכך הם מטמאים כמו שמבאר, אבל ר' מאיר המטהר בהכרח שחולק וסובר שלא עשאוהו כיש בו דעת לישאל, כמו שמבאר והולך.

ל. חכמים כאן בתינוק שנמצא בצד העיסה.

לא. ר"ל שע"י כך שעשאוהו כיש בו דעת לישאל נתחזק הרוב והרי המיעוט כמאן דליתיה כלל, ולא נשאר איפוא בידינו אלא רובא וחזקה ורובא עדיף ולכן טמא בודאי.

לב. פירוש, מזה שמטהר ר' מאיר מתבאר שסובר שלא עשאוהו כיש בו דעת לישאל, ולפיכך לא נתחזק הרוב עד כדי לבטל המיעוט שכנגדו, וכיון שחייש למיעוטא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא לגמרי והוי כמיעוטא דמיעוטא שאין חוששין לו כלל, וכפי שביאר לעיל בד"ה ואיתרע ליה רובא. ועיין בתוס' ד"ה סמוך שביארו בדרך אחרת, שהרוב של רוב תינוקות מטפחין אינו רוב גמור, ולפיכך עשאוהו כיש בו דעת לישאל, עי"ב. ועי' בתוס' ובחידושי הריטב"א קידושין שם.

לג. עד כאן הם הדיבורים שנוספו בגליון כתה"י, שכפי הנראה אינם מרבינו המחבר.

לד. כך פירשו רבינו גרשום ורש"י בד"ה לענין, שהנידון הוא בנוגע לברכת השחיטה שאינו מברך שוב על שחיטת העוף אף כשכסה דם החיה בינתיים. וכן פירש בספר המאורות ד"ה שחט, שלענין ברכת שחיטה הדברים אמורים. ועיין בחידושי הרמב"ן והרשב"א ד"ה מודה, בתוהב"א להרשב"א, ב"א ש"ה (כא, א), בחידושי הריטב"א ד"ה הא דתנן, בפסקי הרא"ש סי' ד, בר"ן על הרי"ף (כח, ב) ד"ה ומודה, ובחידושי הרא"ה כאן ד"ה ודעת רבינו יעקב ז"ל, שכתבו על שם ר"ת שהנידון הוא אף בנוגע

באורים
כבודו
השם

בברכה ראשונה כשבירך על השחיטה כששחט החיה, הואיל וברך אדעתא שישחוט החיה והעוף, ^לאע"פ שנתחייב לו' יהודה לכסות הדם בנתים לא היה הפסק, כדמפרש ואזיל. מיהו ודאי אם בשעה שבירך לא היה בדעתו לשחוט אלא היה זו או בהמה זו ואחר שבירך הביאו לו בהמה אחרת לשחוט מברך עליה פעם אחרת, שהרי בשעה שבירך לא היה בדעתו לשחוט בהמה אחרת. ^לואיכ' מאן דפסק ^לשאם כיון לבו בשעת ברכה שכל מה שיביאו לפניו ישחוט בברכה זו אינו חוזר ומברך. והעקר שבמה שאינו לפניו ואין דעתו עליו אינו יכול לברך עליו. ^ל

[פז, א] איפשר דשחיט וכו'. אע"ג דלית הלכת' כר' יהודה, דקיימ' לן כרבנן דאמרי כסוי אחד לכולן, נפקא מינה שאם כסה דם החיה קודם שישחט העוף אינו חוזר ומברך על שחיטת העוף. ^{לט}

לברכת הכיסוי שלאחר השחיטה השנייה, דהיינו לאחר שחיטת העוף, והמידון הוא אם שחיטת העוף מהווה הפסק בין ברכת כסוי החיה ובין כסוי העוף או לא, ובזה סובר ר"ת שאין צריך לחזור ולברך על כסוי העוף. וכ"כ רבינו יהונתן (סי' ז') שאין צריך לברך בין ברכת השחיטה ובין ברכת הכיסוי. וכן עיין בפיה"מ להרמב"ם שפירש שאינו חוזר ומברך על הכיסוי השני. ופירשו הראשונים בדעת ר"ת שאין השחיטה מפסקת מהטעם שאמרו בגמרא אפשר דשחיט בחדא ידא ומכסי בחדא ידא. ובפסקי הרא"ש הוסיף לבאר למרות שהכסוי הוא סילוק וגמר לשחיטה הראשונה מ"מ כיון שבשעת הכיסוי הראשון היה בדעתו לשחוט ולכסות עוד, מברך על דעת שני הכיסויין, ע"ב. ועיין בחידושי הרשב"א, בר"ן על הרי"ף שם, ובאו"ז סי' שפז (ע"ש באורך), שדייקו מפירוש רש"י אחרי שפירש דברי ר"ח על ברכת השחיטה לבד ולא הזכיר ברכת הכיסוי, משמע שסובר שבכיסוי שני צריך לחזור ולברך. ועיין בריטב"א שכתב שאף שלא הזכיר רש"י ברכת הכיסוי מ"מ נראה לו שאף דעת רש"י כדעת ר"ת, וזה שלא הזכיר הכיסוי הוא משום שבמשנה לא איירי ר"י אלא בשחיטת האחרון ולא בכיסוי.

לח. וכ"כ ר"מ המאירי כאן בד"ה שחט חיה (עמ' שכ) וכן מבואר בפסקי הרא"ש שם, ועיין בריטב"א שם.

אוצר החכמה

לו. וכ"כ הרשב"א בתורת הבית שם, והביא שכן כתב רבינו משולם באיסור משהו, והרמב"ן כתב שכן מצא להראב"ד. וז"ל בחידושי הרשב"א ובר"ן על הרי"ף (כט, א ד"ה ולענין נמלך) בשם הרמב"ן והראב"ד ורבינו משולם. ומקור דברי הראב"ד בתמים דעים סי' ב ובתשובותיו סי' פח. וכ"כ בספר המאורות ד"ה שחט מאה. וכן הביא בשלטי הגבורים (כת, ב בדפי הרי"ף אות ד) בשם ריא"ו. וכן פסק הרא"ש סי' ו. ועיין בטור ושו"ע י"ד סי' יט ס"ז.

לז. בספר העיסור שער שני חלק ו' (מו ע"ג) כתב שאם הביאו לו אח"כ בהמה אחרת לשחוט שלא היתה שם בשעת ברכה שאינו חוזר ומברך, 'דכולה שחיטה חדא מילתא היא ודעתו על כל בהמה דכוותיה', אבל אם הביאו עוף או חיה שלא היו בשעת ברכה, צריך לברך, שמין אחר הוא ואין דעתו עליו. וחזר וכתב שיש אומרים שאפילו מבהמה לבהמה צריך לברך. ובחיבור איסור והיתר לרבינו יעקב ב"ר משה מבאניולש הל' כסוי הדם כתב שאם גמר בדעתו שלא לשחוט וכיסה ונמלך וחזר ושחט חוזר ומברך. ומשמע מדבריו שבלא כיסה אינו חוזר ומברך. ועי"ע בטור ושו"ע ונו"כ שם ס"ז וס"ז, ובמובא בטור שם בשם ספר המצות.

לח. כלומר אינו יכול לברך על כל מה שיביאו אם לא היה לפניו ואין דעתו עליו, וצריך לחזור ולברך כשיביאו אחרת.

לט. וכ"כ בפסקי הרא"ש סוף סי' ו' שלכך הביא הרי"ף דל הא דמודה ר' יהודה לענין ברכה שאינו מברך אלא אחת אע"פ שאין הלכה כר' יהודה ללמוד ממנו לדין שאם כסה חוזר ושחט שאינו מברך על כסוי שני. וכ"כ הר"ן בקיצור (כת, ב בדפי הרי"ף ד"ה ומודה), ועי"ש מה שדן בזה. ועי"ע בחידושי הרשב"א פו, ב ק"ה ובהלכות גדולות, ובחידושי הריטב"א שם ד"ה ויש למדין, מה שדנו עוד ללמוד מדרי' יהודה לדין אף שאין הלכה כמותו.

הרב אברהם שושנה

איכ' מאן דאמ' ^מ שאפי' בירך על מצות כסוי לא הוי הפסק הדבור והעשייה, דהא ר' יהודה דמחייב כסוי ודאי מברך עליו, שכל המצות מברך עליהן קודם עשייתן, ^{מא} ואפי' הכי קאמרי' שמודה ר' יהודה שאינו חוזר ומברך על השחיטה מטעם דאפשר דשחיט בחדא ידא ומכסה בחדא ידא. ומסתברא שחלוק יש בין הפסק מעשה והפסק דבור, שאם הפסיק במעשה שיכול לעשות עם המעשה שמברך עליו אינו הפסק, אבל אם הפסיק במעשה שאינו ^{מב} יכול לעשות שני המעשים כאחד הוי הפסק. ואם דבר דבר שאינו צורך מצוה זו אפי' יכול לדבר ולעשות מצוה זו הוי הפסק, כדאמרי' בכיצד מברכין ^{מג} טול ברוך אינו צריך לחזור ולברך ומינה הא אמ' דברים אחרים שאינם מענין מה שיברך עליו צריך לחזור ולברך, ^{מד} דבמעשה הוא דאיכ' לאיפלוגי בין יכול לעשות שניהם כאחד או אינו יכול אבל בדבור ליכא לאפלוגי בהכי, שאין לך דבור שיעכב מלעשות מעשה בידיו, ובהדיא אמרי' ^{מה} שח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך אלמ' אם שח בין ברכת תפלי' והנחתן שהוא מעשה הידים חוזר ומברך. ואולי הטעם שהדבור הוא בא מן הלב והוא מדבר השיחו ^{מו} מלבו מה שבירך עליו והעתיק לבו לענין אחר, אבל מעשה אינו בא מן הלב והואיל ויכול לעשות שני המעשים כאחד לא הוי הפסק. הילכך ודאי לר' יהודה דמחייב לכסות דם החיה קודם שישחוט העוף ודאי לא הוי הפסק, דהא איפשר דשחיט ומכסה כאחד וכל מה שהוא הפסק מצד העשיה אם יכול לעשות שניהם כאחד לא הוי הפסק אפי' בדבר שלא היה יודע שיעשה כך בשעה שבירך, ואם אינו יכול לעשות שניהם כאחד אע"פ שהיה יודע כשבירך שיעשה זה בנתיים הוי הפסק, דהא מכל מקום הפס[י]ק, שעשה מעשה זה בנתיים ואינו יכול לעשותו עם מעשה שבירך עליו, והיינו דאיתנן לר' יהודה דמחייב לכסות בנתיים מטעם דאפשר דשחיט בחדא ומכסה בחדא, ולא איתנן מטעם דהא ידע כשבירך על השחיטה שמפסיק בכסוי בנתיים. אבל הפסק דבור אם הוא מדבר בענינים אחרים שאינם לצורך מה שבירך עליו ולא היה יודע כשבירך שיתחייב לדבר כך בנתיים, הוי הפסק כדפרישנא, ואע"פ שיכול לדבר ולעשות המצוה שבירך עליה. אבל אם היה יודע כשבירך שיתחייב בנתיים לדבר

מ. כ"כ בספר המאורות. וכ"כ הרשב"א בחידושו ובתורת הבית שם (כא, א), ובחידושי הרא"ה שם (עמ' קס-קסא).

מא. כך פסק הרמב"ם בהל' שחיטה פי"ד ה"א, וכ"כ בספר המאורות ד"ה שחט מאה חיה, וכן העלו בפסקי הרא"ש סוף סי' ו, והב"י בבדק הבית לטור י"ד סי' כח (ס"ב), וכן פסק בשו"ע שם. אבל בה"ג הל' כסוי הדם (ד"ו קל"ז), ד' ירושלים ח"ג עמ' זצ"ג) כתב שמברך אחר הכיסוי. וכ"כ רבינו ירוחם בספר אדם, נתיב טו חלק ד' (קכא ע"ב). ועיין בחידושי הרמב"ן כאן ד"ה ובהלכות גדולות, וממנו בחידושי הרשב"א ד"ה בהלכות גדולות. שהביאו שיטת בה"ג וביארו את דבריו.

מב. נוסף בין השורות. אוצר החכמה!

מג. ברכות דף מ, א.

מד. עיין בתוס' כאן ד"ה ומכסי שנסתפקו אם שח בין שחיטה לשחיטה אם צריך לחזור ולברך. ועיין בפסקי הרא"ש סי' ו שכתב שצריך לברך, ושכן דעת ר"ת, ע"ב. ועיין בחידושי הרשב"א פו, ב ד"ה ולענין הפסק שהביא יש אומרים שצריך לחזור ולברך, וכתב שכה"ה דעת בעלי התוס'. ברם בחידושי הרמב"ן שם ד"ה מודה ר"י חולק על סברא זו וסובר שאין השיחה הפסק, ע"ש בדבריו. וכ"כ הרשב"א שם בשם רבו (רבינו יונה) שאין השיחה הפסק. וכ"כ בחיבור איסור והיתר לר"י מבאניולש שם (עמ' יז). ועי' ברין על הרי"ף (כח, ב) ד"ה ומודה רבי יהודה.

מה. מנחות דף לו, א.

מו. היינו: הסיחור.

באורים
כבודו
השם

כך, כגון הכא שנתחייב בברכת כסוי לא הוי הפסק, דהא יודע כשבירך שיתחייב בכך אע"פ שדבר כך לא הסיח מלבו מה שבירך עליו. הילכך לדידן דקימי' לן כרבנן דאמרי שאינו חייב לכסות בנתיים, אם כסה בלא ברכה לא הוי הפסק, ואם כסה וברך על הכסוי הדבור הוי הפסק.^{מז}

ואם שח בין ברכה לשחיטה חוזר ומברך. מיהו אם שח בענין השחיטה כגון הבא סכין הבא עוף וכיוצא בדברים אלו אינו חוזר ומברך, דהוה ליה כטול ברוך.

ושחיטה וכסוי שתי מצות הן ומותר לדבר בין שחיטה וכסוי.

ואסור לדבר בין הברכה ושחיטת כל העופות, שאע"פ שנפטרין בברכה אחת, כל שחיטה ושחיטה מצוה באפי נפשה היא. ומיהו יכול לדבר תוך אכילתו דהואיל ולא דבר בין הברכה עד שהתחיל לאכול מותר, והטעם דהתם ברכת הנהנין הוא והרי הודה (השם) [לשם] בתחילת אכילתו ואינו חייב להודות לשם על כל משהו ומשהו שאוכל בסעודה אחת, אבל הכא כל עוף ועוף שהוא בא לאוכלו מצוה לשחטו.^{מח}

ומסתבר' כששוחט עוף אחד שאסור לדבר עד שיגמור שחיטתו, (ו) [ד] ברכת שחיטה מה היא אשר קדשנו על השחיטה, והשחיטה לא נעשת עד שיגמור כולה. ואיכ' מאן דאמ' כיון שהתחיל בשחיטה ועל כרחו יש לו לגמרה לא הסיח הדעת הוא ואינו חוזר ומברך.^{מט}

אוצר החכמה

מז. חידש רבינו ביאור נפלא, שהטעם שהדיבור נחשב כהפסק הוא משום שהדיבור גורם להיסח הדעת יותר מן המעשה, בהיות הדיבור מוצאו מן הלב, היינו מן המחשבה, וכיון שטעם ההפסק הוא משום היסח הדעת כל שהוא יודע מתחילה כשבירך שעתיד להפסיק מתכוין הוא בברכתו לפטור גם אח"כ. ולכן לר' יהודה שחייב לכסות בין חיה ועוף לכן כשבירך על השחיטה ידע שיפסיק לכסות ולברך על הכיסוי בין חיה לעוף, והילכך אין כאן היסח הדעת, משום כך אין ברכת הכיסוי מהווה הפסק. אבל לרבנן שאינו צריך להפסיק ולכסות בין שחיטת חיה ועוף, אם נזדמן שכיסה ובירך הרי ששח והסיח דעתו, וכשרוצה לשחוט את העוף עליו לחזור ולברך. ולפי סברא זו עלינו לומר שמה שכתב רבינו בתחילת הדיבור: 'אע"ג דלית הלכת' כר' יהודה וכו' נפקא מינה שאם כסה דם החיה קודם שישחט העוף אינו חוזר ומברך וכו' על שחיטת העוף, הוא דוקא בכה"ג שלא בירך על הכיסוי, שאז אין מעשה הכיסוי בלבד הפסק אפילו לרבנן [שבזה מדר' יהודה (לכתחילה) נלמד לרבנן (וכדיעבד), כי בהפסק מעשה אין נפ"מ בין ידע שיצטרך להפסיק לבין לא ידע, אלא רק בין אפשר לעשות שניהם כאחד לבין אי אפשר]. אבל אם בירך על הכיסוי שהברכה היא דיבור והחילוק הוא בין ידע מראש שיצטרך לדבר לבין לא ידע, אי אפשר ללמוד מדר' לרבנן.

מח. ר"ל שא"כ כל אחד ואחד בפ"ע מחייב ברכה אלא שבא לפטור כולם בברכה אחת, ועל כן אסור לו להשיח, משא"כ בברכת הנהנין כיון שבירך פעם אחת נגזר כל מזונו אחר תחילת הסעודה ושוב אינו מחייב עוד ברכה.

מט. עיין בספר הישר לר"ת, חלק החידושים, סי' תסח, והובאו דבריו בחידושי ר"י מנרבונו חולין (עמ' סח), ובספר ההשלמה כאן, שכתבו כמו"כ שההפסק בדיבור הוא משום היסח הדעת, וכל מצוה שהוא מוצרך לגומרה אם שח לפני שגמר אותה אין בכך משום היסח הדעת, כיון שמתחילה כשבירך ידע שצריך לגמור אותו מעשה לא הסיח דעתו מהברכה עד גמר המעשה, משא"כ כשרוצה להוסיף ולא היה מוכרח בשעת הברכה לעשות אותה הוסיפה, כגון כששחוט ב' עופות, כיון שלא היה מוכרח בשעת הברכה לשחוט את העוף השני, אם שח בינתיים הוי היסח הדעת בין הברכה למעשה השני, ולכן צריך לחזור ולברך. ועיין בספר הישר שם, שסיים שלפיכך בתקיעת שופר כיון שצריך לגמור כל התקיעות אין השיחה שבינתיים מהווה היסח הדעת בין הברכה לגמר התקיעות, ולכן אינו צריך לברך. וכן בקריאת ההלל ומגילה וקריאת שמע. ורבינו כתב שכן הוא הדין אפילו במעשה שחיטה אחת שאם שח קודם גמר השחיטה הראשונה, כיון שהוא מוכרח לגמור את מעשה השחיטה אינו מסיח את דעתו ואינו צריך לחזור ולברך.

הרב אברהם שושנה

[וכסה. שלא מדעת חבירו]³

(ויתן) [ליתן] לו. מפני שהזיקו שמנע ממנו שכר המצוה.¹⁴

י' זהובים. (וכסה שלא מדעת חבירו) ¹⁵איכ' מאן דמפר' שזה הזק קצוב לכל אדם ולכל מצות עשה שמונע אחד בעליה לעשותה ובא הוא ועשאה, שמשלם לו כך לא פחות ולא יתר. ואיכ' מאן דמפר' שאין זה דבר קצוב לכל אדם אלא הכל לפי האנשים והכל כפי מה שיראו הדינים שיעלה הזק זה האיש לפי שנתעכב מלעשות מצוה זו, וזהו דעת הר"ם כמו שכת' בהלכות חובל פרק ז'¹⁶ והביא גם כן סברא האחרת.

שכר מצוה וכו'. כלומר' אלו י' זהובים היו דמי הזק מצות הכסוי שמנעו, אבל מפני שמנעו מלברך ברכת כסוי אינו חייב לו כלום מפני אותו הפסד, שכל ההפסד הוא מפני עשיית המצוה. או דילמ' שהם שכר ברכה, כלומר' כל מצוה שיש בה ברכה, אחד המונע בעליה מלעשותה חייב לשלם לבעליה תשלומין כפי מספר הברכות שבה, לפירוש' קמא¹⁷ י' זהובים מפני כל ברכה וברכה, ולדעת הר"ם¹⁸ כפי מה שיראו הדינים על כל ברכה וברכה.

ונפקא מינה י' וכו'. איכ' מאן דמפר' דברכת המזון שהיא מצוה אחת ויש בה ד' ברכות, וקיימ' לן פרק שלשה שאכלו¹⁹ שהגדול מברך ואפי' בא בסוף סעודה, ואם קדם אחר ובירך לפניו כמה משלם לו, אי אמרת שכר מצוה, חדא היא וחד תשלומין משלם ותו לא, אי אמרת שכר ברכה, ד' הויין כלומר' ד' תשלומין משלם. וקשיא להא פירוש' ואמאי משלם כלום קטן שבירך לפני גדול, אע"ג דקיימא לן גדול מברך הוא מפני הכבוד והאחרים הם גם כן מחויבים במצוה שכבר אכלו ושתו.²⁰ ולא דמי להא דכסוי שהשוחרט חייב לבסות הואיל וישפך הדם והאחר אינו מחויב בדבר עד שיראה

אוצר החכמה

ג. מלים אלו נכתבו בכת"י להלן שלא במקומן, ראה הערה 14.

נא. להלן בגמרא דנו אם הוא שכר מצוה או שכר ברכה, והוכיחו שהוא שכר ברכה. ברם נראה שלא התכוין רבינו לומר שהוא משום שכר מצוה דוקא ולא משום שכר ברכה, שבודאי עיקר ההיזק הוא בכך שמנע ממנו את המצוה, אלא שבנוסף על כך חייב גם על ברכות נפרדות. ועיין בתוס' ב"ק צא, ב ד"ה וחייבו שהקשו לפי הגמרא כאן שהוא שכר ברכה שכר מצוה להיכן אזל, ותירצו 'דמצוה וברכה הכל אחד', והיינו שהמצוה היא בכלל הברכה ואין לחייבו שתים, אבל בין שמנע ממנו מצוה בלי ברכה - כמבואר בגמרא ב"ק שם שחייב בשור העומד להריגה ואילן לקציצה, שהם מצוות בלי ברכות - ובין שמנע ממנו הברכה עצמה, או ברכה נוספת, חייב. וזוהי כוונת רבינו שמנע ממנו שכר המצוה, היינו עצם המצוה או הברכה על המצוה.

גב. מלים אלו מקומן לפני ד"ה ליתן לו כדיבור נפרד.

גג. הלכה יד: 'וכן מי ששחט חיה ועוף ובא אחר וכסה הדם שלא מדעת השוחט חייב ליתן כמו שיראו הדיינים, ויש מי שהורה שהוא נותן קנס קצוב והוא עשרה זהובים'. ועיין בטור חר"מ סי' שפב ובדרישה שם סק"ב.

גד. בדיבור הקודם.

נה. לעיל שם.

נו. לפנינו: 'למאי נפקא מינה', ובכ"מ: 'נפקא מינה'.

נז. ברכות מז, א.

נח. עיין בבית הבחירה לד"מ המאירי ד"ה מה שהתרגו שפירש דמיירי ב'מי שהיה ראוי לברך ברכת המזון כגון כהן או גדול והוזמן לכך'.

באורים
כבוד
השם

שהאחר^נ אינו רוצה לכסותו, כדררשי' ואומר לבני ישראל מצוה זו על כל בני ישראל, וכן נמי ההיא דהחובל^ס שמי שיש לו שור העומד להריגה ואילן העומד ליקצץ, שעליו לסלק הזקו ולא על אחר עד שיראו שהוא אינו רוצה לסלקו, ואם קדם אחר והרג השור או קצץ האילן אם לא טען אידך אתה אמרת לי חייב לשלם לו שכר המצוה, דאמ' אנא בעינא למעבדה כדתניא ושפך וכסה וכו', ומייתי התם הך עובדא דרשב"ג, אבל הכא כל האוכלים מחוייבים במצוה התלמיד כמו הרב ומשום כבוד הרב אמרו גדול מברך, אמאי ישלם על זה הא לא דמיא להכי. ועוד דבברכת המזון שהמצוה היא הברכה אע"ג שבירך לפניו לא אפסדיה מידי, שהרי יש לו לענות אמן אחר כל ברכה וברכה וקיימ' לן^{סא} שגדול העונה אמן יותר מן המברך,^{סב} אבל מצות כסוי העשיה היא המצוה ולא הברכה, נמצא שאם כסה לפניו אפסדיה אותה מצוה.

אה"ח 1234567

והעיקר הוא דהאי דקא בעי שכר מצוה או שכר ברכה לאו ענין תשלומין קבעי אלא במה שכרו מן השמים, כלומ' כשחייבו רשב"ג לשלם כך הוא ודאי שאם עשאה היה עולה כך שכרו מן השמים, ובעי שכר מצוה או שכר ברכה לידע שכר מי שמברך ברכת המזון כמה שכרו מן השמים, והיינו דקא מוכח מהא דקאמ' יצתה בת קול ואמרה כוס של ברכה שוה מ' זהובים, כלומ' כך שכרו מן השמים אבל לענין תשלומין קטן שבירך לפני גדול אינו משלם לו כלום מטעמ' דפרישנ'.^{סג}

ובורא. משמע שהוא אחר מדלא אמ' יוצר הרים ורוח.

למיברא. ^{סד}שהיה רוצה לסעוד.

מינא ^{סה}אתי. ^{סו}וחשב ר' שהוא המין הראשון שבא לצערו בתשובות, והיה המין האחר שבא לבשרו שהמין הראשון מת. אותה משפחה. של מבשר.

נט. היינו השוחט.

ס. בבא קמא צא, ב.

סא. ברכות נג, ב.

סב. רעק"א כאן (דיוש ודיוש ח"ב סי' רי) נתקשה גם כן כיצד שייך לחטוף בהמ"ז, הרי בלא זימון כל אחד חייב לברך לעצמו, ובזימון אחד מוציא אחרים וכולם יוצאים משום שומע כעונה והוי כמברך ממש, ואם לא ענה אמן איהו דאפסיד אנפשיה. ואף אם נדחוק לומר שהשומע כעונה לא מיקרי מברך ממש, הרי בידו לברך לעצמו בלחש ביחד עם המזמן, ע"ב.

סג. פירוש רבינו מחודש, שאכן אין כוונת הש"ס לומר שהחוטף בהמ"ז ישלם אלא הנידון הוא כמה שווי בהמ"ז, ולמעשה ליכא נ"מ לענין דינא. ועיין בש"ך חר"מ סי' שפכ סוף ס"ק ד שהביא בשם ש"ג שהחוטף בהמ"ז משלם ארבעים, ונתקשה היאך אפשר לחטוף, וראה שם מה שנדחק בזה טובא, ובתוך דבריו עלה בדעתו לפרש כרבינו, ודחה את הפירוש, שכתב: 'ודחוק לומר דקאמ' מאי נ"מ למי שמברך ברכת המזון אם יש לו שכר מ' זהובים ולא קאי אחטיפה, דלשון מאי נפקא מיניה לא משמע הכי'.

סד. וכן בכ"מ: 'למיברא'. ובעין יעקב ובפירוש רש"י שם: 'מיברא' (במסורת הש"ס). ולפנינו: 'מיברך', וכן נראה שגורס רש"י כאן בד"ה כי הוה בעי.

סה. כ"ה בכ"מ, ולפנינו: 'צדוקי'.

סו. לפנינו: 'קאי אבבא'.

הרב אברהם שושנה

פטור מלכסות. כלומ' אינו חייב לגלותו כדי שיכסנו. ואם גלוה איכ' מאן דאמ' שאינו מברך על הכסוי, דהוי ברכה לבטלה מאחר שהיה פטור.^{סז} והעיקר שמברך דהואיל וגלוה ונתחייב בכסוי.^{סח}

ואם כסה הרוח מקצתו ולא כולו מברך על השאר ומכסה.^{סט} ואם חזר ונתגלה אותו מקצת שכסה הרוח מסתבר שאינו^ע חייב לכסותו דהא קיימ' לן^{סא} כר' יהודה דאמ' ואפי' מקצת דמו.^{עב}

נתערב בדם הבהמה או בדם החיה. הכי גריס ר"ש,^{עג} ופי' דם הקזה של חיה, שדם המקיז מן העוף חי או חיה אינו טעון כסוי, וזה אמת. וזה"ל^{עד} לא גריס אלא נתערב בדם הבהמה.

אוצר החכמה

[פז, ב] אמ' ר' יהודה אימתי וכו'. רמי בר חמא סביר' ליה בפרק זה בורר^{עה} דאימתי דתני ר' יהודה במתני' הוא לחלוק, ור' ירמיה נמי סביר' ליה הכי פ"ק דגיטין^{עו} גבי

סז. צ"ע, שהרי אם נתגלה מעצמו חייב לכסותו, א"כ עכשיו שגלוהו, אף שלא היה לו לגלותו להביא עצמו לידי חיוב, מ"מ עכשיו שהדם מגולה הוא טעון כיסוי, ולמה לא יברך על כיסוי. ועוד צ"ע, היאך המצב שהדם מכוסה ובלתי חייב בכיסוי יגרום לכך שאף שאחרי שנתחדש בו דין כיסוי יפטר מן הברכה, היאך זה תלוי בזה. ועי' בפרי חדש י"ד סי' כח ס"ק יז שכתב שאם ירצה לגלותו ולחזור ולכסותו חייב לברך, דלא שנא מנתגלה מאליו שחייב לכסות. אך סיים שם שלא יברך דבעי' מז, א מספקא לן אי יש דיחוי אצל מצוות ולחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן, וזה שאמרו בגמ' כאן חזר ונתגלה חייב לכסות היינו מספק ולפיכך לא יברך. ועי' בפרי תואר שם ס"ק טז במה שדן בזה. אלא שי"א אלו תולים הטעם מפני שהיה פטור ולא הזכירו משום דיחוי. ולכאורה כוונתם לומר שמאחר שהיה פטור לא היה לו להביא עצמו לידי חיוב, וכשהביא עצמו לידי חיוב ולא היה צורך בכך מטעם זה אינו מברך, והסברא צ"ע.

סח. שמאחר שעכשיו הדם מגולה חייב לכסותו וברכה, וכ"ל בהערה הקודמת. ועי' בפסקי הרא"ש מו"ק פ"ג סוף סי' צו שכתב שזה שאמרו בגמ' כאן אין דיחוי אצל מצות היינו רק בכיסוי שיש בידו לגלות הדם ולבטל הדיחוי. ולכאורה מדבריו משמע שיכול לחדש דין כיסוי בדם זה הן למצוה והן לברכה. אך עי' היטב בתוס' סוכה לג, א סוד"ה נקטם שהעלו דלא חשיב בידו ככה"ג. ועי' בפתחי תשובה י"ד סי' כח סק"ג שציין לדברי המג"א סי' תקפו ס"ק ו, שנקט המובן בדברי הגמרא כאן שכשנתכסה הדם ע"י הרוח וחזר ומגלוהו חייב לכסותו ולברך על הכיסוי.

סט. אומר רבינו שאם כיסה הרוח מקצת הדם חייב לכסות השאר בברכה. והטעם הוא שכשנתכסה הדם ע"י הרוח אין כאן אלא ביטול חיוב כיסוי בהיות הדם מכוסה, אך המצוה לא נתקיימה, ולפיכך אפילו לר' יהודה המובא להלן הסובר ואפילו מקצת דמו, מ"מ אין זה אלא כשכיסהו בידים, שאז נתקיימה כל המצוה במקצת הדם שכסה. אבל ככה"ג שכיסה הרוח את מקצת הדם, הנה המצוה לא נתקיימה כלל, ולפיכך יש על אותו מקצת הדם המגולה חיוב כיסוי, ומכסהו בברכה. והאחרונים דנו בזה, עי' בישועות יעקב י"ד סי' כח סק"ג, דעת קדושים שם סק"ט, מנחת חינוך מצוה קפז, דרכי תשובה י"ד שם ס"ק עו, ועוד.

ע. מלה זו נוספה בין השורות.

עא. עי' בדברי רבינו להלן בעמ' ב ד"ה ור' יהודה וד"ה אמר ר' יהודה.

עב. משמע שלרבנן החולקים על ר' יהודה וסוברים שחייב לכסות כל הדם, במקרה זה הוא צריך לכסות המקצת שנתגלה אח"כ, והטעם כיון שלא נתכסה אלא ע"י הרוח עדיין לא נתקיימה מצותו. ועי' מש"כ בנידון זה בשו"ת בית הלוי ח"ב סי' טו.

עג. רש"י בע"ב ד"ה או בדם החיה.

עד. הל' שחיטה פ"ד ה"ו. אבל בפיה"מ גרס חיה, ופי' בחיה טמאה שאינה טעונה כסוי.

עה. סנהדרין כד, ב.

עו. ז, ב.

**באורים
כבדו
השם**

ספינה גוששת, ומיהו קיימא לן כר' יוחנן דאמ' בעירובין פרק חלון^{עז} כל מקום ששנה ר' יהודה במשנתנו אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים,^{עח} ואימתי דבריית' הוא לחלוק. הילכך ר' יהודה דמתני' דתני אימתי וכו' בא לפרש דברי חכמים ולא פליג עלייהו, אפי' דפליג אדרבנן דבריית', כדאית' בגמ' בהדיא,^{עט} רבנן דבריית' פליגי [א]רבנן דמתני' (קאמ'),^פ ור' יהודה דבריית' דברי רבנן דמתני' קאמ'. והלכת' כרבנן דמתני' וכדמפרש ר' יהודה. וכן דעת הר"ם^{פא} והרי"ף.^{פב} ואיכ' מאן דאמ' פג דהואיל ו[ב]בריית' פליג ר' יהודה בהדיא אמילת' דרבנן הכי נמי פליג אמילת' דרבנן דמתני', ורבנן דמתני' ורבנן דבריית' חד רבנן נינהו וחדא מילת' קאמרי. ואע"ג דקיימ' לן כר' יוחנן דאמ' כל מקום ששנה ר' יהודה במשנת' אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים, אין זו המשנה בכלל,^{פד} דהא אמ' ר' יוחנן פרק בכל מערבין^{פה} אין למדים מן הכללות ואפי' במקום שנאמר בו חוץ. ופסק כרבנן דאמרי כל דמו. ולא נהיר, דהא בכמה דוכתי^{פו} מוטיב בגמ' והא קיימא לן כל מקום ששנה ר' יהודה במשנת' אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים, ולא קא משני דלאו דווק' הוא, אלמ' דהך כללא דווקא הוא דהואיל ופליגי בהא מילת' אימתי לפרש או לחלוק ודאי קאמרי.^{פז} והעיקר כדעת הר"ם והרי"ף.

אלא הוא. פי' שלא יצא ממנו אחר אלא נה שניתז או שנדבק בדפני הסכין וגריר ליה מהסכין ומכסה ליה כדכתבי' בריש פרקי.^{פח} ואיכ' מאן דאמ' הוא הדין שאם יצא ממנו דם מקצתו וכסתו הרוח שחייב לכסות דם הניתז או שעל הסכין דהוה ליה כאין שם דם אלא הוא.^{פס} ולא נהיר שהרי ר' יהודה לא מצא שיהא חייב לכסות

עז. פב, א.

עח. והכל מודים 'באימתי' שבא לחלוק, ראה להלן פח, א גליון ד"ה ור' יהודה והערה 10 שם.

עט. להלן פח, א.

פ. כך נראה להגיה.

פא. הל' שחיטה פי"ד ה"ח.

פב. סי' תתיך; כט, ב בדפי הרי"ף, וכן פסק ר"ת הובאו דבריו בתוס' פח, א ד"ה רבנן, עי"ב, ובתוס' גיטין שם ד"ה אמר ר' יהודה, ועי'ע להלן פח, א בחידושי הרמב"ן ד"ה במאי קמפלגי, בחידושי הרשב"א ד"ה גרסא, בחידושי הריטב"א ד"ה במאי קמפלגי, ועוד.

פג. זו היא דעת הראב"ד בהשגותיו להרמב"ם הלכות שחיטה שם, הרמ"ך שם, ובעל המאור כאן (וכט, א בדפי הרי"ף), ועיין מה שכתב בזה הכותב בגליון כתי"י להלן פח, א ד"ה ור' יהודה.

פד. שהרי בברייתא נתפרשה המשנה שר' יהודה חולק על חכמים.

פה. עירובין כז, א.

פו. עירובין דף פא, ב, פב, א, סנהדרין כד סוף ע"ב.

פז. על קושיא זו השיב בעל המאור שכשהוברר בברייתא שר' יהודה דמתניתין בא לחלוק אוי אזלינן בתר הברייתא מפני שדרכה לפרש את המשנה, ובכה"ג הוא שאומרים אין למדין מן הכללות, דמה דלא איתפרש במתניתין שר' יהודה חולק הא אתפרש בברייתא, עי"ש בדבריו. וראה גם בדברי בעל הגליון להלן שם שהביא סברא זו בשם המאור. ונראה שביסוד מחלוקת הראשונים הוא הדין אם יש להתייחס לברייתות כמקור העומד בפני עצמו מבלי לחבר אותן למשניות, או שבכה"ג הן רק מתייחסות למשנה, והברייתא והמשנה הם דבר אחד.

פח. לעיל פג, ב ד"ה אלמ'.

פט. עיין לעיל ע"א ד"ה כסהו הרוח שכתב רבינו שאם כסה הרוח מקצת הדם מברך על השאר ומכסה, ואם חזר ונתגלה אותו מקצת שכתב הרוח אינו חייב לכסותו דקי"ל כר' יהודה דאמר אפילו

הרב אברהם שושנה

דם הניתז אלא בזמן שאין שם דם אלא הוא, ואם אית' הוה ליה למימ' אימתי בזמן שכסתו הרוח או שאין שם דם אלא הוא, דהא בכסתו הרוח איירי מתני' דלעיל. ועוד אם כן היכי תני לעיל כסתו הרוח ונתגלה חייב לכסות, הא ודאי הואיל ויצא דם נסבך^צ בסכין והואיל וכסה הרוח דם שיצא חייב לכסות דם הסכין, [ו]הואיל וכסה דם הסכין בדרך עליו ונפטר עוד מלכסות. אלא ודאי אינו חייב לכסות דם הניתז או שעל הסכין אלא כשלא יצא דם אלא הוא, שאז נתחייב לכסות דם הסכין, אבל כשיצא דם אחר לא נתחייב דם הסכין והניתז לכסותו, אלא החיוב הוא בדם היוצא, הואיל וכסתו הרוח הרי נתכסה ופטור, ואם נתגלה חייב לחזור ולכסותו, שהרי הוא לא כסהו עדיין אלא שמאיליו נתכסה.^א

אוצר החכמה

מקצת דמו, והיינו שכיסוי הרוח אינו קיום בכיסוי אלא שנפטר עי"ז שנתכסה הדם מאליו, ואם יש דם אחר עדיין חייב לכסות שלא נתקיימה מצות כיסוי אפילו במקצת, וכן אם לא נשאר אלא דם הניתז ושעל הסכין אין כאן דם אחר כדי לקיים בו כיסוי אלא הוא כיון שהדם שנתכסה ע"י הרוח הוי כאינו, וחייב לכסותו. ועיין בישועות יעקב י"ד סי' כח אות ג שהאריך לדון בשאלה זו, ועי"ע בשו"ת לחם שלמה חיר"ד סי' ל.

צ. שמא צ"ל: 'נדבק'.

א. דברי רבינו כאן מחודשים מאד, שנראה שמחדש שזה שאמר ר' יהודה במשנה שהחיוב לכסות דם הניתז ושעל הסכין אינו אלא כ'שאין שם דם אלא הוא', היינו שאין הדם ההוא נחשב כלל כדם הראוי לכיסוי אלא כשאין שם שום דם אחר, אבל אם יש דם אחר, אף שבמצב שנמצא עכשיו לא שייך לעשות בו כיסוי שהרי נתכסה כבר ממילא, מ"מ כיון שכבר יצא דם אחר לא נכנס דם הניתז ושעל הסכין לכלל מצות כיסוי, שהחיוב כבר היה בדם האחר שיצא ונפטר עי"ז שכסהו הרוח. [ועדיין החילוק הזה טעון ביאור].

באורים
כבדו
השם